

ה מ פ ו ל ת

שוב ושוב שאלנו את עצמנו האם היהודים הטובים אשר מרגיעים אותנו שאין עוקבים אחריהם, לא שוגים בהערכתם? ברור היה לנו שבין היהודים שאיתם אנו מקיימים קשרים קבועים, עלול להימצא אחד או אחדים שמרצונם או שלא מרצונם מדווחים לק.ג.ב.

כבר מן הימים הראשונים שלנו במוסקבה, שמרנו בקפדנות על העיקרון שבמגעים שלנו עם היהודים יש להימנע באופן מוחלט מלשוחח על נושא שניתן יהיה לייחס לו אופי מודיעיני כללי. עסקנו אך ורק בנושא היהודי. לא שוחחנו כלל על טיבו של המשטר הסובייטי או על מדיניות החוץ של ברית-המועצות או על נושא צבאי כלשהו.

ובכל זאת, מעבר לכל, הטרידה את מנוחתנו השאלה החמורה ביותר: אם אמנם יש אמת בחששות שלנו ולק.ג.ב. אכן ידוע על קשרינו ופעולתנו- מה גודל הסכנה האורבת לכל אחד מן יהודים העומדים איתנו בקשר קבוע? נושא זה הדיר שינה מעיני במשך לילות רבים. הזמן הרי עושה את שלו, הזהירות פוחתת העירנות נחלשת, השגרה משפיעה את השפעתה. ואף-על-פי-כן צריך להמשיך, להגביר ולהרחיב את הפעילות. הנה, כבר למעלה משנה אנו עובדים כאן, וכל רע לא ארע - לא לנו ולא ליהודים.

שורת ההגיון אמרה שאמנם מוקדם עדיין להסיק מסקנות בכל הנוגע להתנהגות שירותי הבטחון כלפינו. אלה המשיכו לפרקים לעקוב אחרינו כמעט בגלוי, כמעט בגסות, אך לפתע ממש "נעלמו מהאופק" ולפרק זמן מסוים לא הרגשנו כי קיים עיקוב אחרינו. התייעצתי שוב ושוב עם המשרד בארץ בנושא זה, והסיכום היה: להמשיך לפעול ולהגביר את הפעילות ככל שניתן. בסופו של דבר, כאשר הק.ג.ב. הלם, זו היתה בשבילנו פעולה בלתי צפויה, פתאומית ומכאיבה- מכאיבה עד מאוד. המהלומה סיכנה את העבודה שלנו אך לא סיכנה איש מאיתנו באופן אישי. לא כך היה הדבר לגבי היהודים שנעצרו על-ידי הק.ג.ב. הם אישית היו בסכנה. אותו הערב והלילה שבהם התרחשה המפולת נחרטו בזכרוני לפרטי פרטים.

בתחילת יולי הייתי אמור להיפגש עם גוברמן בביתו של לוי. הפגישה נקבעה לשעה עשר בערב. מביתי יצאתי לפני תשע, ובמשך כשעה תמימה לא גיליתי כל מעקב אחרי. גוברמן כבר היה בחדרו של לוי כאשר נכנסתי לשם. כחצי שעה שוחחנו שלושתנו, ולאחר-מכן ביקשתי לשוחח עם גוברמן ביחידות, ולוי נטל חומר קריאה שהבאתי והתיישב בצד לקרוא. הוא החזיק בידו עיתון "דבר" ואת שאר העיתונים והחוברות הניח מתחת לכרית שעל הספה. שוחחתי עם גוברמן

על נסיעה שאותה עמד לבצע בשבילנו, והראיתי לו את המכתבים שעליו לקחת עמו. גוברמן התחיל לעיין במכתבים כדי שאוכל להשיב על שאלות למקרה של אי-הבנות שעלולות להתעורר לאחר-מכן. ב-11 ביקשתי מגוברמן להזדרז כי ברצוני כבר ללכת. ב-11.15 נשמעה נקישה בדלת. גוברמן ישב כשגבו אל הפתח ובידיו מכתבים ממוענים ופתק שלי לאשה בריגה. על השולחן היו מעטפות ובהם מכתבים שלו ושל לוין, שהיה עלי להעביר לישראל. בקצה השולחן היה מונח גליון של "דבר" שבו קרא לוין. כאשר נשמעו הדפיקות בדלת, כיסה גוברמן את המכתבים שהחזיק בידיו בעיתון מקומי ואילו אני לקחתי את המכתבים המיועדים לישראל והכנסתים לכיס מעילי שהיה תלוי על הכסא שבסמוך.

"אל תיבהלו. זאת בוודאי בתי. אני מחכה לה," הרגיע אותנו לוין, ופנה לעבר הפתח. הדלת היתה נעולה בבריח כבד. נשמעה חריקת הבריח, ואחריה צעקה קצרה ועצורה של לוין. קבוצת גברתנים פרצה אל החדר. הראשון תפש את גוברמן בידו ומשך אותו בכוח מן השולחן. את ידו השנייה שם על העתון שהחביא מתחתיו את המכתבים. השני קפץ אלי. בתנועה מהירה שלפתי מהכיס האחורי של מכנסי את תעודת הדיפלומט שלי. האיש חשד כנראה בתנועת ידי, ותפס אותי בכוח. כאשר ראה את התעודה הדיפלומטית, שיחרר את ידי, פתח את התעודה וביקש סליחה. גברתן שלישי לקח את המעיל שלי והוציא מהכיס את שתי המעטפות. "אל תיגע במעיל שלי. אין לך רשות לחפש אצלי" צעקתי. הוא החזיר את המעיל למקומו, אך את המכתבים השאיר בידיו. "החזר מיד את המעטפות! אני חושד שגם דחסת לי משהו לכיס," אמרתי לאיש בתוקף. "טוב," השיב האיש, "עד אשר נברר את זהותך לא אגע במעיל שלך. אך את המעטפות לא אחזיר," לאחר זמן-מה אמר: "אתה טוען שהמכתבים הם שלך?" "אחרי שפשפשת בכיס איני בטוח עתה מה שלי ומה לא שלי" אמרתי. האיש ענה לי הפעם כמעט באדיבות: "תבין שלא יכולתי להיות בטוח אם זה המעיל שלך..."

כל אותה שעה טיפל אחד המתפרצים בלוין והשני בגוברמן. אצל לוין ביקשו רק תעודות, ואילו על גוברמן ציוו לרוקן את הכיסים ולהניח הכל על השולחן, ואחר-כך ערכו חיפוש על גופו. אחד הגברתנים העיר: "זהו הרי הפושע גוברמן," והציג לפני את פקודת המעצר. "אל תתרגש," הרגיעו את לוין, "אנו מחפשים את הפושע ההוא, כי נודע לנו שהוא כאן." לוין ביקש רשות לקחת תרופות. גוברמן נראה חיוור, המום אך שקט. כשחלפו רגעים אחדים לאחר הפריצה הגסה לחדר, השתררה דממה מעיקה ו"הפורצים" נעשו אדיבים משהו. הסגן הבלונדי גם הפרצוף טילפן למשרדו ודיווח, ככל הנראה, לתורן: "הצלחנו לעצור את האיש שחיפשנו בדירתו של לוין. בעת המעצר היה בה גם בעל הדירה ואדם נוסף שטען כי הוא איש נציגות זרה בשם לבנון נחמיה. מסור למפקד." אחר-כך דיבר עם מפקדו. השיחה התנהלה בערך כך: "אתם תשלחו איש ממשרד-החוץ... טוב... אז החבר המפקד בעצמו יבוא. טוב..." אז ישבו לערוך את ה"אקט". על השולחן היתה מונחת פקודת המעצר - מטעם "הוועד (קומיטט) לבטחון המדינה"

את שאר הפרטים לא הצלחתי לקרוא. ב"אקט" - המסמך שנכתב עם גמר החיפוש - שקראו לאחר-מכן בפני גוברמן, הופיע גם שמי ומספר התעודה הדיפלומטית שלי. כן נרשם שהמעיל על הכסא - על-פי טענתי - הוא שלי.

עם תום קריאת ה"אקט" למדנו לדעת את שמותיהם ואת דרגותיהם של שני הבכירים מבין החמישה שהתפרצו לחדר. הם היו סגן בכיר (סטארשי לייטננט) בלונדיני גס פרצוף בעל שם רוסי וסגן בכיר בעל שם גרוזיני. שני הממושקפים שכתבו את ה"אקט" היו ככל הנראה "כותבי מסמכים" מקצועיים, ואילו החמישי, "גורילה" ענקית, היה מאבטח טיפוסי. כל החמישה היו לבושים בחליפות נאות.

מאוחר יותר נכנס המפקד, פולקובניק, בעל חיצוניות "די סימפטית". גבר גבוה, רזה, לא צעיר, בעל פנים עדינות, שקט מאוד, נעים הליכות ולבוש בקפידה. כשנכנס, קפצו כולם לדום. הסגן הרוסי מסר דוח קצר מאוד, הזכיר את שמי והורה עלי. הפולקובניק קרא תחילה את ה"אקט", אחר-כך פנה אלי: "ובכן: מר לבנון, יש לך טענות או משאלות?" "יש לי משאלה", אמרתי, "שישחררו אותי מיד. יש לי טענה, המשכתי, "שהאנשים האלה פשפשו בכיסי מעילי למרות שהזהרתי אותם שהוא שייך לי ואין להם רשות לחפש בו." "אבל המעיל היה על הכסא ומאין לנו הבטחון למי הוא שייך, הצטדק הסגן. "המעיל מתאים לפי הצבע והבד למכנסיו של האיש, העיר הפולקובניק, ופנה אלי: "קח בבקשה את המעיל, אדון." אחר-כך הורה לכלול ב"אקט" את סיפור המעיל, וניגש לטלפון. שמעתי שהוא מבקש לזרז את בואו של איש משרד-החוץ. מתוך דבריו הסקתי שהלה נמצא בקייטנה ומאן-דהו נשלח להביאו.

הפולקובניק פנה אלי שוב באדיבות והביע תקווה שלא יעכבו אותי למשך זמן רב. ב"אקט" צוינו כל המכתבים שנתפסו. נרשמו המשפט הראשון והאחרון של כל מכתב שנכתב ברוסית ומספר הדפים. באשר למכתביהם של לויין וגוברמן, נאמר שהם כתובים "בשפה ישראלית" (לא עברית ולא יידיש - ישראלית) אחר-כך ניגשו להחתמת המסמך.

הביאו את חצרן הבית והחתימו אותו. וכן חתמו כל אלה שפרצו לחדר. לבסוף חתמו גם לויין וגוברמן. גוברמן לא הסתפק בשמיעת ההקראה אלא הרכיב את משקפיו וקרא בקפדנות. לויין, שהיה רצוף ושביר, חתם מבלי להסתכל על מה הוא חותם. אחר-כך החתימו את לויין ואת גוברמן על רשימת הפריטים שנמצאו על השולחן או שהוצאו מכיסו של גוברמן. לבסוף פנה המזכיר אלי, אך אני הודעתי בפסקנות שאינני מתכוון לחתום כלל. הפולקובניק התערב ואמר, שאם אכן תתאמת זהותי, אני אמנם רשאי לסרב.

נשמעה נקישה בדלת. נכנסה בתו של לויין שנתקפה בהלה. לא ביקשו ממנה להציג תעודה. שאלו לזהותה והרגיעו אותה. הסבירו שמצאו כאן פושע ובקשו להישאר בחדר. כשעה לאחר חצות הגיע איש משרד-החוץ פילטוב, שהכרתיו כאיש מחלקת הפרוטוקול. הסגן דיווח לפילטוב על מה ש"התרחש", וביקש לזהות אותי. "מה יש פה לזהות? שלום מר לבנון," אמר פילטוב ופנה אלי.

הסגן הציע לפילטוב לעבור על ה"אקט" אך הוא סירב. הוא עמד על כך

שהשגרירות שלנו תשלח מכונית עם עובד השגרירות כדי להבטיח שאגיע הביתה בשלום. פילטוב לא היה מוכן לקבל את הצעתי שאסע במונית. ישבנו וחכינו. הפולקובניק הורה לקיים את החיפוש בחדר רק לאחר שאעזוב את המקום. לפיכך עזבו שני הסגנים את החדר ולא ראיתם יותר. בחדר נשארו הפולקובניק ועוד שלושה אנשים. הגיע צלם וצילם את ה"מסמכים" שפוזרו על השולחן. כ-45 דקות ישבנו בשתיקה קשה ובאווירת דכאון. פילטוב ניסה לשוחח איתי, להתלוצץ, אך ויתר משהבין שאין הזמן מתאים לכך.

כל אותה עת שכב לוין על הספה. גוברמן ישב בשקט בפינת החדר, כאילו באמת קפצה עליו הזיקנה. בהשיבי על השאלות השתדלתי לשמור על טון שהביע בטחון עצמי. שמתי לב שגוברמן מקשיב רב קשב לדברי ועוקב אחר התנהגותי.

יעברו תשע שנים מאז אותו הלילה ועד שאפגוש את גוברמן בישראל. או אז סיפר לי כמה חשוב היה לו שלא נתקפתי בהלה, לא התבלבלתי ושמרתי על עמידה מכובדת. זה חיזק את רוחו, אמר, לאורך כל השנים שבילה בכלא.

רק בשעה שתיים אחרי חצות לערך הגיע יהודה לוין. קמתי, מלמלתי ברכת שלום כללית ויצאנו. כחצי שעה אחר-כך טלפנתי מדירתי לשגריר. יוסף השיב לי בשקט ובישוב דעת. קבענו שניפגש למחרת בבוקר. בקולו הרגוע של השגריר מצאתי מקצת נחמה. חשבתי בלבי, כמה טוב שבנסיבות אלה דיבר אלי חיל ותיק היודע לשמור על קור רוח ולא דיפלומט מתוח, מבוהל ועצבני.

זה היה לילה קשה בשבילי. את בבה מצאתי מבוהלת למדי. לגביה, פשוט נעלמתי. היא לא ידעה היכן אני ולא רצתה לטלפן לשגריר. גם בני יאיר, שהיה אז בן אחת-עשרה, המתין בדריכות לשובי. כאשר ניגשתי אל מיטתו כדי לנשקו לא שאל אותי דבר, רק אמר לי "לילה טוב". בבוקר, כאשר יצאנו מהבית בדרך למכונית, שאל אותי בני, "אבא, קרה משהו לא טוב בלילה?"

חמש-עשרה שנים לאחר אותו לילה קשה במוסקבה, בקיץ 1970, ביליתי לילה מתוח במעוז של צה"ל על גדות תעלת סואץ. יצאתי לקו כדי להרצות במעוזים. מלחמת ההתשה היתה בעיצומה, וכמעט מדי לילה היו הפגזות. איכשהו נשארתי תקוע במעוז, שמפקדו היה בני יאיר, צנחן במילואים. ראיתיו בפעולה, רגוע, לבוש בקפידה, "זה בשביל לשמור על המורל" - הסביר. את הפקודות נתן בקול שקט, ללא התרגשות, וכך גם דיבר במכשיר הקשר עם המ.פ. כשהאש פסקה, יצא עם כמה חיילים מן הבונקר לעשות סדר במעוז, כדי שלמחרת, לאור היום, לא יהיה ניכר ההרס שגרמה ההפגזה. כשנפרדנו, אמר לי יאיר: "החיילים אמרו לי שאתה, אבא, היית מאה אחוז. מאוד רגוע." נזכרתי בלילה שעבר על יאיר במוסקבה כשהיה בן אחת-עשרה.

בבוקר בשגרירות דיווחתי לשגריר ולעמיתי על מה שהתרחש בלילה בדירתו של לוין. המיקרופונים ודאי קלטו את דברי, אך אני מסרתי עובדות ופרטים שהיו ידועים לק.ג.ב. ונמנעתי מהערות או מפרשנות. בפתק שהעברתי מיד ליד ביקשתי לא לשאול שאלות ולהסתפק בסיפור שלי. אחר-כך יצאתי את הבניין עם השגריר ותוך כדי טיול מסרתי פרטים וסיכמנו על צעדים מיידיים. בשובנו שלחנו מברקים על אודות התקרית לשר-החוץ בירושלים ולשואל אביגור ולאיסר הראל בתל-

אביב. אחר-כך התרכזנו במאמצים לגלות מה קרה ליהודים שאיתם היה לנו קשר קבוע והזהרנו את אלה שיד הק.ג.ב. טרם פגעה בהם. את מכתבי למשרד שלנו בתל אביב, שאותו כתבתי באותם ימי המתיחות, ימים אחדים לאחר הלילה השחור, מצאתי בארכיון. מכתבי אלה בטאו בנאמנות את מה שהתרחש.

25.7.55

תברים יקרים !

אמנם רחוקים אנו עדיין מלדעת בדיוק מה קרה. הידיעות שאספנו - משיחות טלפוניות, בקיצור וברמזים, ומלחישות בבית-הכנסת - אינן מספיקות בשום אופן. בכל זאת, עלינו לנסות ולהוציא מסקנות ראשונות ולעשות חשבון נפש.

למחרת "הלילה השחור", ניגשנו קודם כל למלאכה לא קלה של ברור המצב ונסיונות להזהיר את אלה שניתן להזהירם.

עלי להקדים ולציין את העמידה הנאה של יוסף אבידר. שקט ושקול ניגש להערכת המצב, והיה לעזר רב בהתייעצות, בהערכת הדברים וניתוחם וכן בקביעת תכניותינו. היו לנו כמה ידידים שיכולנו להתקשר אליהם בטלפון. בזהירות ולאחר שיקולים והתייעצות, עשינו כמה בדיקות. לא תמיד מאפשר הטלפון מסקנה ברורה. כאשר עונים - "האיש איננו" - אין בידינו מספיק הוכחות שאמנם נאסר. ובכל זאת, כבר בימים הראשונים התברר לנו שאין זה מקרה של מאסר בודד, כי אם באותו הערב נאסרו כמה וכמה אנשים.

אידה ומשה קהת היו בימים ההם באודסה. חיפשנו דרך להזהירם ולקצר את ביקורם. היו לכך שתי סיבות : א. למנוע כשלונות רציניים באודסה ובקייב, ו-ב. היה לנו חשוב שקהת יגיע עד יום שישי כדי שילך בשבת (היתה זו "שבת מברכים") לבית-הכנסת, מקום שם אפשר לאסוף פרטים.

לא אגיד שהצלחנו בטלפון לתת לקהת מושג-מה ברמזים (ויותר מרמזים לא יכולנו). למרות זה קיבל את הוראתנו וחזר עם אשתו ביום שישי.

לבית-הכנסת הלכו כמה חברים ובראשם יוסף. חשבנו למתאים דווקא בשעה זאת שיוסף יופיע בבית-הכנסת. גם אצל הגברים וגם אצל הנשים נמסרו לחברינו ידיעות חשובות. אך יש לציין שבאווירה הכללית עדיין אי-אפשר היה להרגיש שקרה משהו חמור.

אחזור קודם כל על סיכום הדברים כפי שהברקנו כבר:

1. גוברמן - נאסר (בינתיים נודע לנו שגם אשתו של גוברמן נאסרה באותו ערב).

2. ברכה - נאסרה, ואילו אחותה ובנה בבית עדיין.

3. גב' לנדסמן, בעלה ובנה - באסרו.

4. ליפא - נאסר, חנותו פתוחה.

5. המנהל (כינוי) - נאסר. אשתו בבית.

6. פנס - אין ידיעה ברורה, אך החשש הוא כבד. זה שבועיים שאין משה סלע מצליח להשיגו בבית בטלפון.

7. גורן - מצב כמו עם פנס.

8. קלמנטובסקי - היתה לי פגישה חטופה איתו - זרקתי לו רק משפט אחד, ודחיתי פגישה לשלושה שבועות.
9. חכמוב - דיברתי איתו טלפונית (בחנות). הזהרתיו ברמזים ולפי הרגשתי הבין.
10. הסופרת - משה סלע התקשר איתה בטלפון וביטל פגישה.
11. כפרי - אידה קהת פגשה קרובה - מזכירתו של כפרי. הוא חופשי אך התברר שלפגישה אחרונה לא בא כי אשתו הרגישה בפיקוח אחרי ביתם.
12. דורון - אין דרך קלה להתקשר איתו. הפגישה הבאה נקבעה במקום קשה מבחינה בטחונית. אין אנו יודעים על גורלו.
13. יונה - לא ידוע גורלה וגורל בעלה. בתיאטרון פגשנו קרובתה, אך היא נמנעה מלגשת אלינו. מחוץ לכל אלה, הרי לא ידוע לנו על גורלם של הרבה יהודים, שהיו להם קשרים עם ידידינו, ואת שמותיהם אף לא ידענו. לא ידוע לנו המצב בערי השדה. לא ידוע לנו גורלם של אנשי ריגה שגוברמן ביקר אצלם. לא ידוע גורל אנשי לנינגרד שגורן ביקר אצלם. אין לנו ידיעות אם היו תוצאות שליליות לביקורם של אידה ומשה קהת באודסה ובאופן מיוחד בקייב...
- ובכן, כפי שהנכם רואים, הרי לפנינו עבודה קשה עד למאוד של בירור המצב לפרטיו. אין בידינו כלים המאפשרים בירור מהיר. לכן יעבור לא מעט זמן עד אשר נדע דברים שכה חיוני לדעת גם לשם הערכת המצב וגם לשם קביעת תכנית לעתיד.
- ועתה נסיונות ראשונים של ניתוח המפלה. והנה כמה וכמה נקודות לתשומת לבכם:
1. מתברר לנו שכל אלה שנודע לנו על מאסרם, נאסרו באותו ערב (או יום ?). עם זה ירדה מהפרק ההנחה שהיה זה מקרה של מאסר אחד שבעקבותיו באו מאסרים נוספים. אין עתה כל ספק שרוכז חומר ביחס לכמה וכמה מידידינו ונקבעה שעת אפס למאסרם!
 2. נתברר גם שאין זה עניין של חיסול "החוג" בלבד, כי נאסרו אנשים שלא היה להם כל קשר לחוג וכל מגע איתו.
 3. ישנן כמה וכמה עובדות אשר מאפשרות הנחה - שאני "נפלתי" במקרה לתוך עניין המאסר: הרושם שלי היה שאנשים היו מופתעים מנוכחותי בחדרו של לויין ולא ידעו בדיוק כיצד לנהוג בי. את משרד-החוץ לא "הכינו" לעניין זה ולא היה איש במשרד שיכלו לפנות אליו, ונאלצו להביא את האיש מקייטנה מחוץ לעיר.
- לו היו רוצים לסבך אותי ולהעמידני במצב קשה יותר, היו צריכים לאסור במקום את לויין ולא רק את גוברמן. יש "קומפרומנטציה" גדולה יותר כאשר את "הזר" מוצאים בדירתו של "פושע" ולא בחדר שבו במקרה "מצאו" גם פושע.
- בשבועיים שלאחר המקרה היה לי מגע עם אנשי משרד-החוץ ולא הרגשתי

- כל נימה "חדשה". לפני כמה ימים נפגשתי עם פ. (יועץ השגרירות הסובייטית בתל אביב לשעבר, ועתה סגן ראש הפרוטוקול), שהוא הבוס של פילטוב (הפקיד שהובא בלילה אל לויין כדי לזהות אותי). סגן ראש הפרוטוקול שוחח איתי בידידות רבה. ידוע לנו יפה כיצד יודעים הסובייטיים מיד לשנות יחס, צורת דיבור ואף הבעת פנים במקרה ונרמז להם שיש להפגין מורת רוח. לכן גוברת הסברה שייתכן ולא ימהרו ל"שולחני" מכאן ובכלל לפרסם את המקרה.
4. יש יסוד לחשוב שגם לויין נפל במקרה: היתה פקודת מאסר נגד גוברמן בלבד. אך ייתכן ובתו של לויין לפחות "שיתפה פעולה" או נאלצה לשתף פעולה. עובדה שאלה שהתפרצו התחילו לנהל משא-ומתן בטלפון על רשות לעשות חיפוש בחדרו של לויין.
- ייתכן וחיפשו באמת את גוברמן באותו ערב ו"מצאוהו" אצל לויין. ייתכן ובאו לביתו של גוברמן, נניח בשעה 9 או 10, ומצאו שם את אשתו, וממנה "קיבלו" את כתובתו של לויין (אצל לויין הופיעו רק ב-23.15), וייתכן שעקבו אחרי גוברמן עד לביתו של לויין.
5. יש יסוד להניח שבידי השלטונות נפל חומר רב. קודם כל, בשעת מאסרו של גוברמן נפל לידם חומר "יקר" מבחינתם - מכתבים, פתקאות, חוברות ברוסית! יש להניח שמצאו חומר דומה (חוברות ברוסית) אצל גורן (אם נאסר), אצל מנהל, ליפא וכו'.
6. אין ספק שבידיהם של השלטונות "חומר מספיק" להאשמה בקשרים עם זרים, בהתארגנות לשם הפצת ספרות זרה ובלתי ליגאלית וכו'...
7. אין ספק שחקירת האנשים שנאסרו עלולה לסבך הרבה אנשים נוספים שאין אנו מכירים אותם, וכן מספר גדול של אנשים שאנו יודעים אותם: בריגה, בלנינגרד, בקייב ובמוסקבה עצמה.
- ברור שלנגד עיני השלטונות ישנה תמונה של "רשת מסועפת" של פעולתנו...
8. לשלטונות מושג מלא על כל שיטת עבודתנו. צורת הפגישות, קשר מכתבים ושליחויות. כן ברור להם עתה מי מאיתנו עסק בפעולה זאת - כולם מחוץ לליובה גדעון ויוסף.
9. אפשר להניח שלשלטונות עתה ברור שעסקנו אך ורק בהסברה יהודית ציונית, ואילו אם ירצו "להדביק" אלמנטים של ריגול - יאלצו "ליצור" חומר האשמה מעשה ידיהם.
10. יחד עם זה יש לציין שממדי פעולתנו עלולים להעמידם על "האפשרויות" שיש לנו, על מידת ההיענות של היהודים, על "הקרקע הפורה" הקיימת ברחבי ברית-המועצות בין היהודים.
11. יש לקחת בחשבון שהמצב הבין-לאומי איננו מתאים לפרסום רב מצדם על גילוייהם. אין ספק שלפחות בחודשים הקרובים היו מעדיפים לגנוז כלפי חוץ את הפרשה, ולכן יהססו לא מעט בטרם יכריעו בדבר.
12. אפשר להניח, לעומת זה, שיהיו מעוניינים מאוד להטיל פחד על היהודים,

גם על-ידי עצם המאסרים (שידיעות עליהם מפיצים מפה לאוזן). ואולי גם על-ידי הטלת עונשים כבדים. (ולשם זה לא תמיד יש צורך בפרסום בעיתונות שלהם).
13. יש להניח ש"ישאירו" לנו כמה מהקשרים בכוונה.

הפעולה בקשר למאסרים

עלי להדגיש קודם כל שבידי השלטונות, בלי כל ספק, נמצא די חומר על-מנת "לאפשר" להם הטלת עונש כבד (גם אם ניקח בחשבון שבימים אלה נוהג השלטון לתת צורה חוקית כלשהי למשפטים). מצד שני יש להניח, שהסיטואציה הבין-לאומית איננה נוחה לשלטון לעריכת משפטים פוליטיים. לכן רבה הסכנה שהשלטונות אמנם יחמירו ביחס לנאסרים, אך ישתדלו לעשות את זה במינימום של פרסום.

אין ספק, שמבחינת העניין היהודי הלאומי, אנו מעוניינים לתת לפרשה פרסום. קודם כל פרסום בעיתונות האירופית. פרשת המאסרים צריכה לשמש הזדמנות להעלות את בעיית היהודים על סדר היום.

אני יודע שייתכן ונמצא שבכמה וכמה מארצות המערב אין עניין דווקא עתה (לאחר "האידיליה" שבז'נבה) להעלות דברים אשר פוגעים בברית-המועצות. זכור לנו יפה כמה רצו לשתוק הגויים כאשר פתח היטלר בצעדיו לקראת ה"פתרון הסופי". אולם אין לי ספק שיימצאו גורמים אשר יסכימו לפרסם את העובדות.

כמובן, נשאל מיד שאלה שנייה: האם הפרסום לא ירגיז את הרוסים ו"יאלץ" אותם "להדביק" לנאסרים האשמות "מתאימות" ולהחמיר בעונשם. אין איש מאיתנו יכול לקחת על עצמו ולשפוט בוודאות, אך אנו מניחים שכרגע הסכנה הגדולה היא בזה שניתן לשלטונות אפשרות של תגובה שקטה ("עשיית חשבון" בשקט, ללא פרסום).

התייעצנו הרבה עם החברים וכן עם יוסף. את סיכומנו המשותף יוסף הבריך. לדעתנו צריך קודם כל לדאוג לפרסום ראשון, כלומר: "שנתקבלו ידיעות על מאסרים בין יהודי מוסקבה בעבור החזקת והפצת ספרות יהודית..." פרסום כזה ישמש אולי אזהרה לשלטונות שלא נשתוק אם יהיו רדיפות. אנו כמובן נעשה מאמצים ללמוד, לדעת מה קורה: מי עוד נאסר ואולי מישהו שוחרר! במה מאשימים וכו'...

אך ברור שזה לא קל. זה עלול לקחת זמן. סיכמנו עם יוסף והחברים, שנחכה עד אחרי תשעה באב, כאשר נבקר בבית-הכנסת ונשמע אולי פרטים נוספים. אני אעשה נסיון להזמין למוסקבה את לויטין. זה ודאי יקח זמן, אך התייעצות איתו חשובה ביותר כי הוא עורך-דין, מתמצא בשטח משפטי ובוודאי יוכל להדריך את מחשבתנו.

חברים יקרים!

תסלחו לי ודאי אם ארשה לעצמי להוסיף מספר מילים "מן הלב".
עשיתי מאמצים ואני מקווה שהצלחתי, מן הרגע הראשון להתגבר על הזעזוע ולהכריח את עצמי לפעול ולכוון לפי שיקול צלול ככל האפשר, להיות "תכליתי" יותר ואמוציונלי פחות בתגובותי. אך עברו עלי שעות קשות בחדרו של לויין ולא אשכחם.

הנה ישבנו שלושתנו מול חמשת שליחי השלטון. הם, החמישה, לאחר רגעים ראשונים של התפרצות גסה, עסקו להם בצורה עניינית בפרוצדורה קפדנית שתביא בהמשך סבל ויסורים ליקרים לנו... בפינה אחת ישב גוברמן - פניו השקטים והחיוורים הזקינו בבת אחת... שקט היה, אך עצב עמוק בעיניו. עצב ולא פחד!! ועל הספה - לויין - שבור ורצוץ, חסר אונים כמעט כמו תינוק... ואני... עלי לדבר "איתם" בתקיפות ובטחון... והם, כמה מהר שינו את הטון כלפי והפכו אדיבים עד לגועל נפש.

אולי לא תבינו לנפשי, אך הרגשה איומה היתה זאת - הנה אני בעוד כמה שעות חוזר לביתי, למשפחתי, והם השניים, ועוד רבים ודאי, מה יהי גורלם? ועוד - והם צריכים להקשיב לדברי התנצלות כלפי מפי רודפיהם...

מי מכם, חברים, לא עמד במבחן ובסכנות חמורות, אך ספק אם תבינו בדיוק מה איום היה מעמדי... ומה עבר עלי בשעות אלה.

לא למדנו והלוואי אף פעם לא נלמד - משליטי הארץ הזאת, לא לראות בכל אחד קודם כל את האדם. ויקר לנו האדם ויקרה לנו כל נפש יהודית, אך גוברמן ולויין והאחרים שעל ראשם ירדה המהלומה - קרובים לנו יותר.

אופי העבודה שלנו יצר קרבה נפשית, יחס אישי לכל אחד מהם. עבורינו אין הם מספרים - הם ידידים קרובים ויקרים, שתנאי ההיאבקות העמידונו במצב כה בלתי שווה מבחינת הסיכונים שבעבודתנו המשותפת... ברגעים הקשים בדירתו של לויין הרגשתי את הקרבה אליהם בצורה מוחשית יותר ומכאיבה יותר... והנה עלי ללכת. קם אנוכי, אומר שלום והולך וכמעט מרגיש בגבי את מבטיהם...

לא יחוסלו בשקט. לא יירקבו אי-שם בפינה נידחת במחנה מבלי שיורם קול, מבלי שנחפש כל דרך, כל סדק, לעזרה... ומכל מקום, לא נשתוק לרודפיהם...

גוברמן. לויין וברכה - האשה הקטנה, הצנומה והחולנית - חלשה, אך עזת הרוח להפליא, והגב' לנדסמן ומנהל (כינוי) ואחרים. ואולי כאלה שאת שמותיהם אף לא ידענו.

הם מצווים עלינו: להמשיך בעבודה ולא לשתוק ולא לתת מנוח לעריצים. לא להקל עליהם שבשתיקה יעשו שפטים באחינו. ובעולם הרחב "אביב" חדש - "השלום" על שפתותיהם של שליטי העולם, ויותר מכולם שליטי הארץ הזאת. פוצחים פיהם בזמירות - שלום ואחווה... כמה זה מפחיד!